

26-cı Beynəlxalq "Xəzər Neft və Qaz" konfransında SOCAR-ın birinci vitse-prezidenti, akademik Xoşbəxt Yusifzadənin çıxışı

Hörmətli konfrans iştirakçıları, xanımlar və cənablar!

26-cı dəfədir ki, biz hər il mayın son günlərində Bakıda Xəzər Neft və Qaz sərgi-konfransına toplaşırıq. Burada biz təmsil etdiyimiz sənaye sahəsinin bu günü və gələcəyi barəsində fikirlərimizi bölüşür, neftin və qazın kəşfiyyatı, hasilatı, nəqli və emalındakı problemləri müzakirə edir, SOCAR-ın da iştirak etdiyi global layihələrin enerji təhlükəsizliyi işinə gətirdiyi yeniliklər və əlbəttə ki, bir-birimizin nailiyyətləri ilə tanış oluruq.

Son 26 ildə keçdiyimiz yola, gördüyümüz işlərə və əldə etdiyimiz nailiyyətlərə nəzər salanda Xəzər Neft və Qaz sərgi - konfransının həm bizim üçün, həm də güman edirəm ki, sizin üçün əhəmiyyətini əyani şəkildə görürük. Bunun ən böyük əhəmiyyəti ondadır ki, bu konfrans dünyada neft və qaz işi ilə məşğul olan insanları bir yerə toplayır, onları görüşdürür, onların arasında ünsiyyət yaradır, peşəkar söhbətlər üçün meydan açır. Bilirsiniz, biri var ki, bir-birimizlə biz qəzetlər, jurnallar və internet vasitəsilə tanış olaq, biri də var ki, üz-üzə əyləşib fikirlərimizi bölüşək, bir-birimizə işimizdən-gücümüzə danışaq. Bunlar ayrı-ayrı şeylərdir və hesab edirəm ki, təmsil etdiyimiz ölkələrdə iqtisadiyyatın neft-qaz sektorunun ötən 26 ildəki inkişafında bizim bu cür görüşlərimizin böyük rolu olub. Bir-birimizdən biz çox şey öyrənmişik. Əməkdaşlığımızı genişləndirmişik. Bu 26 ildə Bakıda neft və qaz sahəsində nə qədər yeni müqavilə imzalanıb, layihəyə həyat vəsiqəsi verilib. Mən hələ yeni texnika və texnologiyaların mübadiləsini demirəm. Mübaliğəsiz demək olar ki, son 26 ildə dünya üzrə dənizdə və quruda tətbiq edilən müasir texnika və texnologiyaların əksəriyyətinin neft hasil edən ölkələrə yolu məhz bizim bu sərgi-konfransdan başlanıb və bizə böyük uğurlar qazandırılıb.

İndi isə icazənizlə dediklərimin davamı kimi sizə son bir ildə SOCAR-ın nailiyyətləri və bizi gözəyən yeniliklər barəsində məlumat vermək istəyirəm.

Ölkəmizin neft sənayesinin müstəqillik illərindəki inkişafı ulu öndər Heydər Əliyevin məşhur neft strategiyası ilə bağlıdır. Bu strategiyanın həyata keçirilməsinə 1994-cü il sentyabrın 20-də "Azəri-Çıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlarının birgə işlənməsi və Hasilatın Pay Bölgüsü haqqında dünyanın məşhur neft şirkətləri ilə bağladığımız və sizin də "Əsrin müqaviləsi" kimi tanıdığımız məşhur sazişlə başlandı. Bu il biz həmin sazişin 25 illiyini qeyd edəcəyik.

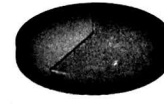
"Əsrin müqaviləsi"nin Azərbaycan üçün, siyasi və iqtisadi müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi üçün çox böyük əhəmiyyəti oldu.

Siyasi cəhətdən "Əsrin müqaviləsi"nin əhəmiyyəti belədir ki, dünyanın aparıcı dövlət və şirkətləri əmin oldular ki, Azərbaycan müstəqil dövlət və etibarlı tərəfdaşdır, burada işləmək və bu ölkəyə sərmayə qoymaq olar. Təsədüfi deyil ki, "Əsrin müqaviləsi"ndən sonra xarici şirkətlərlə daha 35 saziş bağlandı.

Müqavilənin iqtisadi əhəmiyyəti isə ondan ibarətdir ki, neft hasilatı Azərbaycanın tarixində ən aşağı səviyyədə - 1997-ci ildəki 9 mln. tondan 2010-cu ildə 51 mln. tona yüksəldi, yəni 5, 6 dəfə artdı.

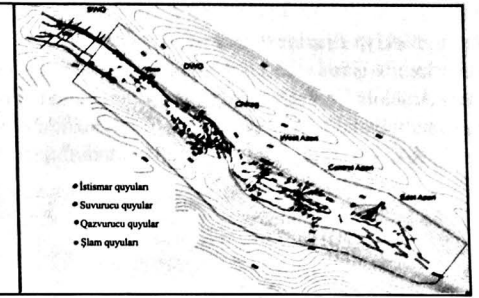
İşlənmənin əvvəlindən bu il mayın 1-dək AÇG yataqlarından 483 mln. ton neft və 157 mlrd. m³ qaz hasil edilib (şəkil 1).

Ümumi hasilat 483 mln. ton/MTOE

■ Azərbaycanın payına düşən "mənfəət nefti"

Azərbaycanın payına düşən "mənfəət nefti"
2019-cu il mayın 1-dək
- 280.4 milyon ton neft
Azərbaycanın payına düşür - 58 %

• İstismar quyuları
• Suvurucu quyular
• Qazvurucu quyular
• Şlam quyuları

Şəkil 1. "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağı

Artıq 20-ci ildir ki, AÇG yatağı layihəsinin iştirakçıları "mənfəət nefti"ndən gəlir əldə edirlər. 2019-cu il mayın 1-dək dünya bazarlarında Azərbaycanın payına düşən 280 mln. 400 min ton "mənfəət nefti" satılıb.

Əgər "Əsrin müqaviləsi" Heydər Əliyevin 1-ci şah əsəri idisə, Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft boru kəməri onun 2-ci şah əsəri oldu. Bu kəmərin əhəmiyyətini rəqəmlər yaxşı əks etdirir: 2019-cu il mayın 1-dək dünya bazarlarına 508 mln. ton neft çıxarılıb ki, bunun da 385 mln. tonu Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəməri ilə nəql edilib. Əgər bu kəmər olmasaydı, bu qədər nefti dünya bazarlarına biz necə çıxara bilərdik?!

Məlumdur ki, "Əsrin müqaviləsi" 30 il müddətinə imzalanmışdı və 2024-cü ildə sona yetməli idi. Lakin 2017-ci il sentyabrın 14-də Bakının Heydər Əliyev Mərkəzində imzalanmış yeni saziş "Əsrin müqaviləsi"nin ömrünü 2050-ci ilədək uzatdı. Prezident İlham Əliyev bu münasibətlə keçirilən mərasimdəki nitqində "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində görülmüş işləri yüksək qiymətləndirdi, yeni müqavilənin şərtlərindən danışdı.

Yeni müqavilədə Azərbaycan üçün olduqca sərfəli şərtlər müəyyən edilib. Mənfəət karbohidrogenlərinin bölgüsü bu gündək mövcud olan nisbətdə qalır. Yəni Azərbaycana 75 %, podratçı tərəflərə 25 %. Podratçı qismində çıxış edən Azərbaycan AÇG şirkətinin mövcud layihə üzrə payı 11.6 %-dən 25 %-ə, yəni 2 dəfədən də çox artırılır. Müqavilə çərçivəsində yataqlardan hasil edilən səmt qazı əvvəlkikək bütünlüklə Azərbaycana qalacaq, tərəfdaş şirkətlər isə Azərbaycan hökumətinə 3.6 mlrd. dollar həcmində bonus ödəyəcəklər. 2050-ci ilədək AÇG-dən daha 500 mln. tona qədər neft hasil ediləcək.

Bu vaxta qədər AÇG-yə 43 mlrd. dollardan çox sərmayə qoyulub, bundan sonra da bir o qədər sərmayə qoyulacaq.

Bizim ötən ilki görüşümüzədən sonra Azərbaycanın neft-qaz sənayesində bir sıra böyük hadisələr baş verib. Bu hadisələrdən biri "Şahdəniz" yatağı, "Şahdəniz" qazı ilə bağlıdır.

Bilirsiniz ki, Xəzərin Azərbaycan sektorunda 1999-cu ildə kəşf edilmiş "Şahdəniz" qaz-kondensat yatağı indiyədək dünya dənizlərində aşkar olunmuş nəhəng yataqlardan biridir. Yatağın ehtiyatları bu günə 1.2 trln. m³ qaz və 240 mln. ton kondensatdan ibarətdir.

Qeyd etməliyəm ki, əgər "Əsrin müqaviləsi" Azərbaycanı dünyaya yenidən neft ölkəsi kimi tanıtdısa, "Şahdəniz" yatağı Azərbaycanı dünyaya böyük miqdarda qaz ixrac edən, Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayan bir ölkə kimi tanıtdırdı.

İşlənmənin əvvəlindən "Şahdəniz" yatağından 107 mlrd. m³ qaz və 26 mln. ton kondensat hasil edilib. "Şahdəniz-1" layihəsi çərçivəsində Cənubi-Qafqaz Boru Kəməri ilə Gürcüstana 8.5 mlrd. m³ və Türkiyəyə 61 mlrd. m³ qaz verilib. 2018-ci ildən isə Azərbaycan qazının "Şahdəniz-2" layihəsi çərçivəsində Cənub Qaz Dəhlizi ilə nəqlinə başlanıb.

Cənub Qaz Dəhlizinin açılışı 2018-ci il mayın 29-da Səngəçal terminalında oldu. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bu münasibətlə keçirilən təntənəli mərasimdəki nitqində dedi ki, Cənub Qaz Dəhliz layihəsinin uğurlu icrası sayəsində ölkəmizin həyatında, neft-qaz sənayesinin inkişafında yeni dövr başlanıb.

2018-ci il iyunun 12-də isə Türkiyənin Əskişəhər şəhərində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyip Ərdoğanın, Ukrayna, Serbiya, Şimali Kipr respublikaları rəhbərlərinin iştirakı ilə Cənub Qaz Dəhlizinin 2000 km-lik hissəsinin – TANAP adı ilə məşhur olan Trans-Anadolu Təbii Qaz Boru Kəmərinin tətənləni açılışı oldu (şəkil 2). Beləliklə, "Şahdəniz" qazının Cənubi Qafqaz Boru Kəməri (CQBK) və TANAP vasitəsilə Türkiyəyə nəqlinə başlandı. İndiyədək TANAP kəmərinə 1.9 mlrd. m³ "Şahdəniz" qazı vurulub.

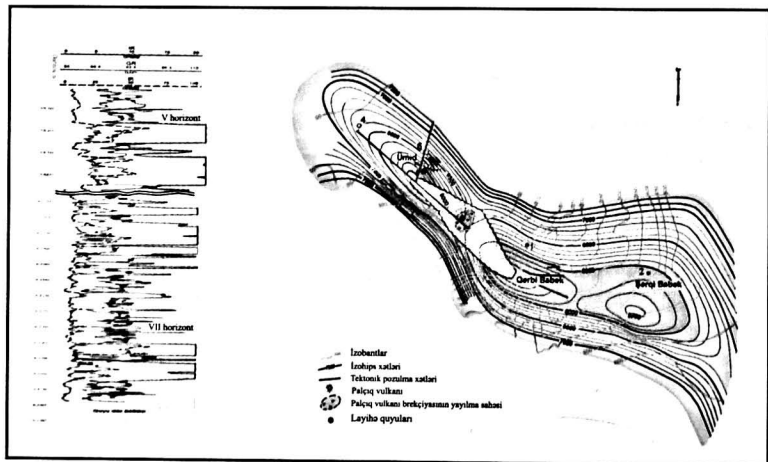

Şəkil 2. TANAP layihəsinin açılış mərasimi

Cənub Qaz Dəhlizinin növbəti mərhələsinin – TAP adı ilə tanınan Trans-Adriatik boru kəmərinin tikintisi də sona yaxınlaşır. Burada işlərin 87 %-ə qədər görülüb. 878 km uzunluğunda kəməri Yunanıstan və Albaniyadan, Adriatik dənizinin altından keçəcək, İtaliya torpağında yenidən quruya çıxacaq və bu ölkələrə qaz nəql etməyə başlayacaq.

2018-ci ildə Azərbaycanda 38 mln. 800 min ton neft və 30 mlrd. 500 mln. m³ qaz hasil olunub. Bu qədər neftin 7.5 mln. tonunu, qazın isə 6.5 mlrd. m³-ni SOCAR, qalanını Beynəlxalq konsorsium hasil edib. Bu rəqəmlər göstərir ki, ötən il biz hasilatı nəinki sabit saxlamışıq, hətta 2017-ci illə müqayisədə müəyyən qədər artırıbmışıq.

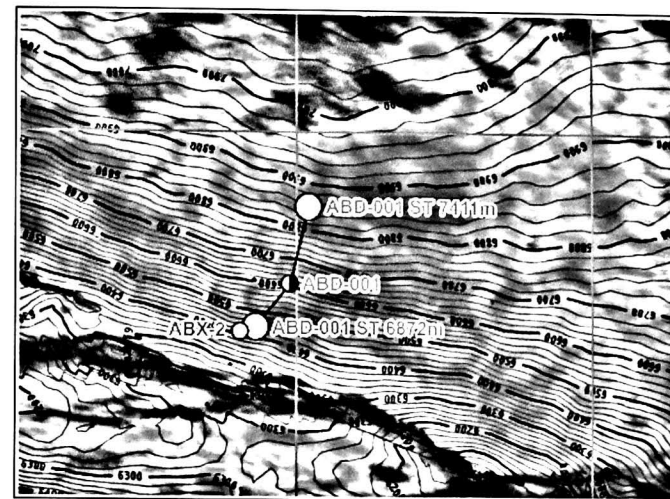
Hasilatı sabit saxlamaq məqsədilə tədbirlər davam etdirilir. Bu sahədə çox əhəmiyyətli işlərdən biri "Ümid" yatağı ilə bağlıdır. Bu yataq 2010-cu ildə kəşf olunub və hələ o vaxt onun ehtiyatları 200 mlrd. m³ qaz və 40 mln. ton kondensat həcmində qiymətləndirilib (şəkil 3). Bu yaxınlarda ya-

Şəkil 3. "Ümid" yatağı

taq bizi yenidən sevindirdi. Burada dərinliyi 6810 m olan 16 №-li yeni kəşfiyyat quyusu qazılıb. Quyu aprelin 13-dən 7-ci horizontdan 6772 və 6631 metr intervalından 19 mm-lik ştuserlə gündə 2 mln. m³ qaz və 300 ton kondensat verməyə başladı. Hazırda normal rejimdə işləyən quyudan gündə 1.3 mln. m³ qaz və 220 tona qədər kondensat hasil edilir. Quyunun məhsuldarlığı və əldə edilən məlumatların təhlili yatağın karbohidrogen ehtiyatları barəsində fikirlərimizi nəinki təsdiq edir, hətta belə deməyə əsas verir ki, bu ehtiyatlar indiyədək göstəriləndiyindən çoxdur.

Sizə bu yaxınlarda Xəzərin Azərbaycan şelfindəki "Abşeron" qaz - kondensat yatağında qazılmış "ABD-001" №-li qiymətləndirmə quyusu barəsində də məlumat vermək istəyirəm (şəkil 4).

Şəkil 4. "Abşeron" yatağı

Açıq dənizdə Bakı şəhərindən 100 km şərqdə qazılmış həmin quyunun dərinliyi 7411 m-dir. Quyu 343 günə qazılıb. Qazma işləri 2018-ci il mayın 12-də başlanıb və 2019-cu il aprelin 15-də qazma aləti nəzərdə tutulan dərinliyə çatdırılıb.

Yeni quyu Azərbaycan "Xəzər" qazma şirkətinin (XQS) sərəncamına verilmiş Heydər Əliyev adına 6-cı nəsil yarım dalmalı qazma qurğusundan qazılmış ilk quyudur.

Mürəkkəb texniki şəraitdə müvəffəqiyyətlə qazılmış bu qiymətləndirici quyuda işin nəticələri "Abşeron" yatağının potensialını təsdiq edib. Xatırlatmaq istəyirəm ki, "Abşeron" yatağı 2011-ci il sentyabrın 1-də açılıb.

2011-ci il sentyabrın 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevlə görüşdə SOCAR-ın və Fransanın "Total" şirkətinin rəhbərləri bildirdilər ki, ilkin hesablamalara görə "Abşeron" yatağının karbohidrogen ehtiyatları 350 mlrd. m³ qaz və 45 mln. ton kondensat həcmində qiymətləndirilir. İndi proqnozlarımızı 1200 metr məilliklə qazılmış "ABD-001" quyusu da təsdiq etdi.

Biz "Azəri-Çıraq-Günəşli", "Ümid" və "Abşeron" yataqlarını, son 60-70-ci illərdə Xəzərdə kəşf olunmuş digər yataqları da "Neft Daşları"nın övladları hesab edirik. Bu ilin noyabrında Xəzər dənizinin zəngin neft və qaz mənbəyi kimi dünyada şöhrətləndirən bu məşhur yatağımızın – "Neft Daşları"-nın 70 illiyi tamam olacaq (şəkil 5). 1949-cu ildə sahilədən 40 km məsafədə – açıq dənizdə dünyada ilk dəfə kəşf olunmuş bu yataq Azərbaycanı dünyaya dənizdə neft hasilatının vətəni kimi tanıtdırdı. "Neft Daşları" yatağı böyük tarixi əhəmiyyətə malikdir.

- Bu yataq neft-qaz sənayesinin inkişafında yeni mərhələnin – dəniz yataqlarının mənimsənilmə-

Şəkil 5. Neft Daşları

sinin başlanğıcını qoydu;

- Dünya təcrübəsində ilk dəfə açıq dənizdə estakada dirəkləri üzərində dəniz mədəni tikildi;
- "Neft Daşları" Azərbaycanda neft hasilatının artmasına təkan verdi. Respublikada neft hasilatı 1950-ci ildəki 14 mln. tondan 1966-cı ildə 22 mln. tona çatdı;
- Dünya təcrübəsində ilk dəfə olaraq dənizdə laylara suvurma metodu məhz "Neft Daşları"nda tətbiq edildi. İşlənmənin əvvəlindən "Neft Daşları"nda laylara 268 mln. ton su vurulmuş, bunun da müqabilində 16 mln. 321 min ton əlavə neft hasil edilmişdir;
- "Neft Daşları" açıq dənizdə çalışan kadrların hazırlanması və təcrübə əldə edilməsində bir məktəb oldu;
- Abşeron-Balxanyanı qalxımından neft alınması sonradan "Azəri-Çıraq-Günəşli" kimi yataqların açılmasına zəmin yaratdı.

Nəhayət, bunu da deyim ki, işlənmənin əvvəlindən bəri yalnız bu yataqdan 175 mln. ton neft və 13 mlrd. 600 mln. m³ qaz hasil edilib.

Bizim neft-qaz potensialımızın gücü ilk növbədə Xəzərlə, "Ümid" və "Abşeron" kimi yeni dəniz yataqları ilə, "Babək", "Naxçıvan", "Zəfər", "Məşəl", "Şəfəq", "Asıman" kimi perspektiv strukturlarla bağlıdır. Əminik ki, "Neft Daşları", "Azəri-Çıraq-Günəşli" və "Şahdəniz" kimi məşhur yataqlarda əldə etdiyimiz tarixi təcrübə Xəzərdə yeni yataqların kəşfində və işlənməsində də özünü ən yaxşı cəhətdən göstərəcək.

Diqqətinizi son bir ildə SOCAR-ın neft emalı və neft kimyası sahələri üzrə fəaliyyətində baş vermiş bəzi yeniliklərə də cəlb etmək istəyirəm.

Ötən il iyulun 18-də Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisində "SOCAR Polimer" layihəsi çərçivəsində inşa edilən Polipropilen zavodunun açılışı oldu (şəkil 6). Açılış mərasimində Azərbaycan

Şəkil 6. "SOCAR Polimer" layihəsinin Polipropilen zavodunun açılışı

can Prezidenti İlham Əliyevlə birlikdə İtaliya Prezidenti Sercio Mattarella da iştirak edirdi. Onlar bu zavodun tikintisini İtaliya ilə Azərbaycan arasında iqtisadi əməkdaşlığın mühüm hadisəsi kimi qiymətləndirdilər.

2018-ci il oktyabrın 19-da Türkiyənin İzmir şəhərinin Əliağa rayonunda, "Petkim" neft-kimya kompleksinin ərazisində (şəkil 7) SOCAR-ın 6.3 mlrd. dollarlıq sərmayəsi ilə ərsəyə gətirilmiş

Şəkil 7. "STAR" neft emalı zavodunun açılışı

"STAR" neft emalı zavodunun açılışı oldu. Bu münasibətlə keçirilən mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyip Ərdoğan iştirak etdilər. "STAR" zavodu son 30 ildə Türkiyədə həyata keçirilən ən böyük investisiya layihəsidir. Bu ildən müəssisədə hər il 10 mln. ton neft emal ediləcək.

2019-cu il yanvarın 16-da Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisində "SOCAR Karbamid" zavodu (şəkil 8), fevralın 18-də isə yüksək sıxlıqlı Polietilen zavodu istismara verildi (şəkil 9). Azərbaycan

Şəkil 8. "SOCAR Karbamid" zavodunun açılışı

Şəkil 9. "SOCAR Polimer" in yüksək sıxlıqlı polietilen zavodunun açılışı

can Prezidenti İlham Əliyev bu müəssisələrin açılışında iştirak etdi, onların kollektivləri ilə görüşdü və yeni zavodların işə düşməsinə respublikada qeyri-neft sektorunun inkişafında mühüm hadisə adlandırdı.

Azərbaycanın neft sənayesi hələ uzun illər ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafına güclü təkan verəcək.

Diqqətinizə görə sağ olun.